

1968, 29. červenec, Čierna nad Tisou - Záznam stanoviska predsedníctva ÚV KSČ, predneseného A. Dubčekom na prvom zasedaní.

Drahý súdruh Brežnev, vážení súdruhovia!

Chcel by som Vás predovšetkým srdečne privítať na pôde Československa a vyjadriť uspokojenie, že sa uskutočňuje dvojstranné stretnutie vedení našich komunistických strán. Vysoko oceňujeme Váš súhlas s usporiadaním schôdzky na našom území.

Vychádzame z toho, že tradičné priateľstvo a dlhoročná spolupráca medzi Komunistickou stranou Československa a Komunistickou stranou Sovietskeho zväzu, vzájomná dôvera, ktorá nás vždy spájala, umožňujú, aby sme nedorozumenia a problémy, čo vznikajú v našich vzťahoch, riešili pokojne, bez nervozity a zbytočného dramatizovania, na základe vzájomnej úcty a súdružskej otvorenosti. V mene celého predsedníctva by som vás chcel ubezpečiť, že prichádzame na dnešné rokovanie s dobrou vôľou prispieť k odstráneniu napätia, ktoré sa medzi nami vytvorilo v poslednom čase, a zabezpečiť tak podmienky pre ďalší nerušený rozvoj našej spolupráce.

Všetci tu prítomní členovia a kandidáti nášho predsedníctva, rovnako ako celý ústredný výbor, celá naša strana i náš ľud považujú priateľstvo, spojenectvo a spoluprácu so Sovietskym zväzom za prirodzenú a rozhodujúcu súčasť socialistického rozvoja v našej krajine, vidia v ňom základný faktor jej suverenity a nezávislosti v celosvetovom zápase medzi silami reakcie a pokroku. Tento vzťah k Sovietskemu zväzu nie je v našej krajine určený iba súčasnými politickými, vojenskými a hospodárskymi hľadiskami, ale má tiež hlboké historické korene.

Sme toho názoru, že toto základné hľadisko treba mať na zreteli pri posudzovaní vývoja v našej krajine a nášho postupu pri riešení vnútorných záležitostí rozvoja socialistickej spoločnosti v Československu. Preto sa nazdávame, že bude užitočné postupovať tak, aby sa u nášho ľudu nevzbudzoval pocit, že spojenectvo Československa so Sovietskym zväzom obmedzuje jeho možnosti riešiť si svoje vnútorné záležitosti tak, ako to najviac zodpovedá jeho potrebám a tradíciám. Veď práve toto spojenectvo tieto možnosti vytvára a zaručuje. A vedomie, že Sovietsky zväz plne rešpektuje suverénne práva nášho ľudu, je spoľahlivou základňou pre ďalší plodný rozvoj našich priateľských vzťahov a umožňuje nám rozhodne vystúpiť proti tým, čo by chceli tieto vzťahy ohroziť.

Sme si vedomí toho, že v našom pojanuárovom vývoji zaznelo v našej tlači veľa rozličných invektív, ktoré sa v tej či onej miere dotýkali Sovietskeho zväzu a boli v rozpore so stanoviskom a líniou ústredného výboru KSČ, vlády a republiky. Popri týchto nepravdivých, často z nepriateľských prameňov prevzatých prejavov je tu však druhá skupina javov, ktoré nepredstavujú dajakú nenávistnú protisovietsku kampaň, ale v prevažnej väčšine ide v nich o kritiku javov a skutočností spojených s obdobím kultu osobnosti a s deformáciami vo vzťahoch medzi socialistickými krajinami, ktoré boli rozhodne odsúdené v samotnom Sovietskom zväze. Jednou zo závažných chýb minulého vedenia bolo i to, že sa tieto otázky neriešili a obnažili sa až teraz v súvislosti s celým komplexom vnútropolitických problémov. Niektoré vyslovene protisovietske hlasy - i keď ich nemožno pominúť - nemajú v našich národoch odozvu. Práve naopak vzbudzujú odpor. Mám na mysli najmä niektoré prejavy študentov v marci a apríli, ktoré rýchlo zapadli.

Môžeme oprávnene vyhlásiť, že v našej krajine nejde vývoj tým smerom, aby sa mohlo hovoriť o kontrarevolučnom stave v krajine, o odchode zo socialistického tábora a už vonkoncom nie o opúšťaní základov socializmu, ako sa to tvrdí v liste piatich bratských strán. Nemožno preto náš vývoj porovnávať s tým, čo sa dialo v niektorých krajinách v roku 1956. Vrátim sa k týmto otázkam podrobnejšie ešte v ďalšej časti svojho výkladu.

Situácia, o ktorej máme rokovať, sa hlboko dotýka vzťahov medzi našimi národmi a krajinami a má závažný medzinárodný dopad. Preto pripisujeme takú dôležitosť rokovaniu, akým je dnešná naša schôdzka, o ktorú sme sa úprimne usilovali a ktorá sa stala obzvlášť naliehavou v súvislosti so zvolaním varšavskej porady. Verte súdruhovia, ťažko chápeme a nesieme, že sa nevypočuli naše žiadosti, že nebolo možné počkať, aby sa predstavitelia nášho predsedníctva ÚV KSČ mohli stretnúť s vami ešte pred touto

spoločnou schôdzkou, prečo bolo nutné sa tak ponáhľať, prečo nebolo možné list predsedníctva ÚV KSČ, ktorý sme poslali v sobotu ráno po piatkovom rokovaní v predsedníctve ÚV KSČ, prerokovať ešte v predsedníctvach jednotlivých bratských komunistických strán. Prakticky na to už čas nebol, lebo v piatok sme posudzovali váš druhý list, v sobotu sme odoslali našu odpoveď, ale v nedeľu už bola schôdzka vo Varšave. To prakticky znamená, že s našou odpoveďou sa nepočítalo, že sa bude o nej rokovať v predsedníctvach jednotlivých komunistických strán.

Komunistická strana Československa, ako je známe, nikdy nebola a nie je proti spoločným poradám komunistických a robotníckych strán, proti kolektívnym konzultáciám a výmene názorov. Naopak, vždy bola ich aktívnym stúpencom. Chcel by som povedať, že i teraz sme stúpenkami spoločných porad.

Nemožno však súhlasiť s tým, aby strany, medzi ktorými existujú normálne súdružské vzťahy, sa schádzali k posudzovaniu situácie v jednej strane proti jej vôli a bez predchádzajúceho dôkladného objasnenia si skutočného stavu, programu vzájomnej konzultácie a pod. Zvolávanie takýchto porad nie je v súlade s normami vzťahov medzi bratskými stranami. Od rezolúcií Informačného byra sa nekonala v hnutí žiadna mnohostranná porada, ktorá by posudzovala situáciu v jednej strane a krajine a prijala k tomu závery. Žiadna obdobná schôdzka sa nekonala ani v čase tzv. októbrových udalostí v Poľsku v roku 1956.

Ako posudzovať uskutočnenie podobnej porady a hodnotenie vývoja v jednej strane? Ako môže byť prijímané, keď sa jednej strane predkladá, ako má riešiť svoje vnútorné problémy? Je možné vyhnúť sa tomu, aby sa taký postup vykladal ináč než ako narušenie prijatých zásad vo vzájomných vzťahoch medzi komunistickými stranami, ako pokus ovplyvniť vývoj v tejto krajine ponad hlavu súčasného vedenia strany a štátu? Na koho potom môže spadať zodpovednosť za dôsledky takého postupu, ak nie na účastníkov porady, ak by dopad týchto záverov bol nepriaznivý do vnútra Komunistickej strany Československa aj prípadne vo vzťahu k medzinárodnému komunistickému hnutiu.

Myslím si, že to bol chybný krok pre Komunistickú stranu Československa i pre medzinárodné komunistické hnutie. Snažili sme sa presvedčiť vás a ďalšie bratské strany o nevhodnosti konania varšavskej schôdzky, zdôrazňujem, pred dvojstrannými rokovaniami a o jej škodlivých dôsledkoch. V svojich listoch odovzdaných pred konaním schôdzky stranám, ktoré sa na nej zúčastnili, sme vysvetlili svoje dôvody a navrhli, aby schôdzke bratských strán socialistických krajín predchádzali dvojstranné rokovania.³ Vychádzali sme z toho, že bratské strany pri hodnotení situácie v našej strane a krajine v svojich listoch adresovaných ústrednému výboru KSČ nebrali plne zreteľ na objektívne podmienky a potreby nášho vývoja. Považovali sme preto za nutné v dvojstranných rokovaníach vysvetliť pravý stav vecí a prerokovať otázky spojené s uskutočnením spoločnej schôdzky. Museli sme tiež brať ohľad na to, že československí komunisti a pracujúci by ťažko pochopili, prečo sú jeho vedúci predstavitelia nútení stále chodiť za hranice vysvetľovať udalosti v našej krajine. Doteraz všetky rokovania o KSČ, o Československu - tri spoločné a jedno dvojstranné s Komunistickou stranou Sovietskeho zväzu - sa konali mimo nášho územia.

Naša snaha však nepriniesla výsledky, lebo o konaní schôdzky bolo už zrejme rozhodnuté nezávisle od nášho stanoviska, lebo náš posledný list z 12.7.1968 nebol v predsedníctvach jednotlivých bratských komunistických strán už posudzovaný a nebol prejednávaný. Úprimne vám poviem, ťažko to pochopíme, prečo to bolo v takej unáhlenosti a prečo nebolo možné tento list prerokovať a vziať ho v úvahu v príprave spoločnej schôdzky. Nevzal sa zreteľ ani na našu prosbu, aby schôdzka neprijímala závery o situácii v Československu, ani na našu žiadosť, aby sa list účastníkov schôdzky nezverejňoval. Navyše v tlači týchto krajín sa rozbehla kampaň proti našej strane. Nie už proti jednotlivým nedostatkom, ktoré sú pomimo oficiálnej politiky, ale sú to diskusie a kritika, ktoré smerujú ku Komunistickej strane Československa, ústrednému výboru a k strane vôbec. Pritom stanovisko Predsedníctva ústredného výboru Komunistickej strany Československa k listu piatich bratských strán nebolo dosiaľ v týchto krajinách v dennej straníckej tlači alebo inej publikované, takže verejnosť socialistických krajín dodnes vlastne nemala možnosť oboznámiť sa s jeho plným znením. V Poľskej ľudovej republike, myslím že predvčerom, uverejnili našu odpoveď vo vnútrostraníckom časopise, podobnom ako je Partijnaja žižň.

Podľa nášho názoru zvolanie varšavskej schôdze, zverejnenie listu jej účastníkov a súčasná kampaň neboli cestou, ktorá by prospela vzťahom medzi socialistickými krajinami, k vyjasneniu otázok, o ktorých ste sa i vy, súdruh Brežnev, zmienil. Taký postup neprispieva k upevneniu jednoty a dôvery medzi našimi národmi ani k zvýšeniu prestíže socialistického spoločenstva vo svete. Poskytuje argumenty k tvrdeniam, že komunisti sú necitliví k národným osobitnostiam jednotlivých krajín a že, hoci hlásajú mierové spolunažívanie na celom svete, nie sú schopní riešiť si problémy vo vzájomných vzťahoch.

Ak vás máme pravdivo informovať, musíme povedať, že varšavská schôdzka a list jej účastníkov ústrednému výboru našej strany pôsobili na veľkú časť našej verejnosti i na komunistov ako prejav vonkajšieho nátlaku na našu stranu. A na druhej strane to prišlo vhod pravicovým i krajným sektárskym tendenciám. Tým došlo k závažnému zásahu do pozitívneho úsilia KSČS po májovom pléne ÚV KSČ do vnútornej situácie, ktorá po okresných a krajských konferenciách začala sa zreteľne stabilizovať. Preto sa tiež stanovisko predsedníctva ÚV KSČ stretlo s veľkou podporou nášho ľudu.

Treba brať v úvahu, že májové plénum ÚV KSČ veľmi jednoznačne reagovalo na tie negatívne pravicové a iné strany, a že uznesenia májového pléna ÚV KSČ smerovali práve [k] týmto opatreniam.

Tento postup nepôsobil dobre i z širšieho hľadiska a záujmov medzinárodného komunistického hnutia. V čase, keď pripravujeme moskovskú poradu a máme záujem na odstraňovaní sporných otázok, nezostala varšavská schôdzka bez ohlasu u početných komunistických a robotníckych strán. Mnohé z nich už prv vyjadrili podporu nášmu úsiliu a zároveň zdôraznili jeho význam pre ich vlastnú politiku. Výrazom znepokojenia týchto strán bol i návrh Komunistickej strany Francúzska na zvolanie porady všetkých európskych [komunistických] a robotníckych strán. Požiadali sme francúzskych súdruhov, aby na schôdzke nenalievali, tým skôr, že mnohé bratské strany činili svoju účasť na porade závislú od stanoviska našej strany. Nechceli sme a nechceme prehlbovať ťažkosti v komunistickom hnutí, to by mohlo mať svoj nepriaznivý dopad na priebeh svetovej porady komunistických a robotníckych strán.

Postup piatich bratských strán záujmom socialistických krajín neprospeš. Čo nás najväčšmi trápi, je to, že vyvolal medzi Československou socialistickou republikou a Sovietskym zväzom situáciu, aká nemá obdobu. Pokračovanie v tejto politike by viedlo k následkom, ktoré môžeme ťažko domyslieť.

Napriek vzniklej situácii je naša strana pevne rozhodnutá a na praktických činoch chce dokázať, že trvá na ďalšom rozvoji spolupráce so socialistickými krajinami v duchu socialistického internacionalizmu.

Spoločne chceme hľadať odpovede na páľčivé otázky súčasného medzinárodného vývoja. Dobre vieme, že zložitosť svetovej situácie, neustávajúca agresivita imperializmu a jeho pokusy o zmenu statu quo najmä v Európe vyžadujú od všetkých socialistických štátov rozhodnosť, koordinované úsilie a jednotný postup v hlavných otázkach. Vo všetkých týchto smeroch sa naša politika opiera o jasné zásady a o pevné ciele. Vyslovili sme ich s plnou zodpovednosťou v akčnom programe našej strany a stojíme za nimi. Povedali sme celkom jasne, že základné krédo našej zahraničnej orientácie sa nemení a že je trvalým základom nášho ďalšieho úsilia. To platí o prehlbovaní zväzkov nášho priateľstva a spojenectva so Sovietskym zväzom a ďalšími socialistickými krajinami, o našej vernosti Varšavskej zmluve a záväzkom, ktoré vyplývajú z našich zmlúv a dohôd, o našom pomere k nesocialistickým krajinám.

Obzvlášť drahá je nám vec udržania a upevňovania bratských a priateľských zväzkov so Sovietskym zväzom a KSSZ.

Bolestne sa nás dotýka, že sme zahrňovaní obvineniami, ktoré ďaleko prekračujú rámec polemiky medzi spriatelnenými krajinami a komunistickými stranami. Objavujú sa i prvé jednostranné obmedzenia v našich stykoch. Úprimne si želim návrat k pozitívnemu vývoju našej spolupráce. Môžeme už na tejto schôdzke rokovať o všetkých aspektoch našich vzťahov. Privítali sme nedávne vyjadrenie s. Kosygina, že sovietska vláda má i naďalej záujem na rozvoji vzájomnej hospodárskej spolupráce medzi našimi krajinami. Ubezpečujeme vás, že i naša strana má na tejto spolupráci úprimný záujem.

Spoločným záujmom oboch našich strán je udržanie a upevnenie mieru v Európe. Sme si vedomí toho, že jeho najúčinnjším garantom je Sovietsky zväz a že naša spoločná obranná aliancia je Varšavská zmluva. Československá socialistická republika zostáva pevným článkom Varšavskej zmluvy. Svoje záväzky budeme presne plniť, aj keď exponovaná pozícia nášho štátu a prevzaté úlohy kladú na naše

hospodárstvo mimoriadne nároky. To sa týka tiež ochrany našich západných hraníc. Ťažko nesieme a počujeme názory, že juhozápadné krídlo Varšavskej zmluvy je vojensky a bezpečnostne oslabené, ak nie odhalené. Také názory nemajú opodstatnenie, ak skúmame mnohé skutočnosti. Očakávame, že zo strany ZSSR a ostatných spojencov sa bude pristupovať k Československej socialistickej republike ako k dôveryhodnému a plnoprávnemu členovi aliancie, ktorej nevyhnutnosť je podložená spoločnosťou našich záujmov na mieri a bezpečnosti v Európe.

Poslanie Varšavskej zmluvy spočíva v obrannom a zahranično-politickom úsilí. Spreneverila by sa svojim cieľom a riskovala by vážne oslabenie, ak by prax dala možnosť k tvrdeniam, že je využívaná k ovplyvňovaniu vnútorného vývoja v členských štátoch.

Ake sme, súdruhovia, navrhovali, aby sa uskutočnili pred spoločným rokovaním dvojstranné schôdzky, tým sme chceli si vyjasniť i niektoré rozdielnosti, ktoré sú v jednotlivých dopisoch, ktoré nám boli adresované piatimi komunistickými stranami. Napríklad v dopise bratskej Komunistickej strany Bulharska sa už hovorí, že v Československu už besnie kontrarevolúcia. V dopise nemeckí súdruhovia popri všetkých dobrých snahách odporúčajú pomoc Varšavskej zmluvy. A pomoc Varšavskej zmluvy je pomoc vojenská, alebo neviem, ako to súdruhovia chápali. Tieto i mnohé iné otázky bolo nutné si vzájomne vopred objasniť.

Upevňovaniu Varšavskej zmluvy podľa nášho názoru neprispieva, ak časť jej členov formuluje s odkazom na záväzky zmluvy kategorické požiadavky voči bratskému členskému štátu. Bolo by osožné, keby sme v ovzduší pokoja a dôvery nadviazali na rokovania, ktoré sa konali pred dvoma rokmi z iniciatívy ZSSR, a znovu posúdili cesty k aktivizácii a zdokonaleniu činnosti mechanizmov Varšavskej zmluvy, najmä politického poradného výboru, ktorý je najvhodnejším fórom pre prerokovanie všetkých závažných otázok spoločného záujmu.

Pred dvoma mesiacmi sme v zhode s ostatnými socialistickými krajinami Varšavskej zmluvy a so s. Jakubovským predložili naše návrhy na úpravu spojeného velenia a činnosť politického poradného výboru. Nemáme s vedením Komunistickej strany Sovietskeho zväzu v tomto smere rozdielne stanoviská.

Vo varšavskom liste poukazujete na kampaň v súvislosti so štábnym cvičením v Československej socialistickej republike. V svojej odpovedi sme vysvetlili okolnosti, ktoré u nás vyvolali určité znepokojenie nie v súvislosti s cvičením, ale v súvislosti s opätovným odkladom termínu pre odsun spojeneckých vojsk. Ešte dnes, mesiac po skončení cvičenia, zostávajú dosiaľ spojenecké jednotky, neviem presne, ale si myslím, že v sile dvoch plukov, na našom území, čo by v normálnych časoch bolo zanedbateľné, ale v situácii vyhrotenej listami piatich strán to vyvoláva dohady a špekulácie, ktoré nie je ľahké rozptyľovať.

Naším pracujúcim nevedí, že sovietske vojská sú na území ČSSR. Čím sa stalo, že boli vyvolané takéto určité *aspekty*^d vo verejnosti? Predtým, keď sa započalo toto cvičenie, vo veľkej zhode medzi vami a nami a medzi spoločnými veliteľskými štábmi, za prítomnosti súdruha Jakubovského sa ustanovilo, že vojenské cvičenie skončí 30. júna. Predtým z mnohých buržoáznych agentúr stále provokatívne vyhlasovali také správy, že hrozí Československu okupácia spojeneckými vojskami a Sovietskym zväzom a pod. Tieto správy prenikli do ČSSR. V snahe, aby tieto správy nenašli živnú pôdu v ČSSR a vediať, že toto spoločné cvičenie sa zakončí 30. júna alebo 1. júla, sme chceli toto eliminovať vo verejnosti a preto minister národnej obrany, predseda vlády a ja na takom sedemdesiatšiestom zhromaždení pracujúcich, na ktorom bol prítomný i súdruh Červonenko z vášho štátu, bola to manifestácia, ktorá sa konala v súvislosti s nastúpením našej strany za jednotu ľudu v roku 1938, som prehlásil - nevediac, že nebude normálny odchod týchto vojsk -, že práve v týchto dňoch sa zakončilo vojenské cvičenie a naše bratské spojenecké vojská odchádzajú z Československa a posielame im svoje súdružské pozdravy, čo sa stretlo, ako súdruh Červonenko môže potvrdiť, s aplauzom a s najväčšími dobrými pocitmi. Pravda, v ďalšom období šiel vývoj ináč, pretože to bolo publikované, a prešiel deň, dva, týždeň, 14 dní atď., opätovne sa stupňovali rôzne dotazy, žiadala sa odpoveď a hovorím vám, súdruhovia, úprimne a otvorene, boli to i pre mňa otázky na ktoré som nevedel zodpovedať, preto, lebo ani predseda vlády, ani prezident republiky, ani prvý tajomník strany nevedel tieto veci objasniť, a to zrejme malo i určité svoje nežiadúce aspekty. Inak verte, súdruhovia, vôbec nám nevedí, že tu bolo cvičenie, naopak, viete veľmi dobre, že sme po

vzájomnej zhode pripravovali prevedenie tohoto cvičenia a že i do jeho ukončenia boli vytvorené všetky podmienky pre to, aby sa mohlo úspešne previesť.

Rozhodne odmietame obvinenie, že sa usilujeme o kompromisy s Nemeckou spolkovou republikou na úkor Nemeckej demokratickej republiky a proti jej záujmom. Stačí pripomenúť, že Československá socialistická republika je jediným socialistickým štátom, ktorý pri zriaďovaní obchodných zastúpení neprijal kompromitujúcu klauzulu, ktorá sa vzťahuje na západný Berlín. Nemáme v úmysle ísť v svojich vzťahoch k NSR za rámec, daný spoločnými záujmami socialistických štátov. Patríme k tým socialistickým krajinám, ktoré nemajú s Nemeckou spolkovou republikou diplomatické styky, a využívame túto skutočnosť k tlaku na zmenu zahranično-politických pozícií Bonnu. Napriek tomu, že sme bezprostrední susedia NSR, nepresahuje stav a tendencie rastu hospodárskych a iných stykov s touto krajinou rozsah, v akom s Nemeckou spolkovou republikou obchodujú ďalšie socialistické štáty, a vôbec už sa nedá porovnať napríklad s rozsahom hospodárskych stykov, ktorý existuje medzi Nemeckou demokratickou republikou a západným Nemeckom.

Nezabúdame na ťažké historické skúsenosti, ktoré má náš ľud s nemeckým imperializmom. Organickou súčasťou boja proti západonemeckému revanšizmu a militarizmu je podľa našej mienky i aktívna politika voči Nemeckej spolkovkej republike s cieľom prispieť k polarizácii síl v západonemeckej spoločnosti podporou realistických smerov. Nechceme sa stať svedkami opakovania známeho tragického vývoja, aby realistické sily sa utopili vo vlne reakcie a nacionalizmu. Ak to sa označuje za ustupovanie a je sprevádzané podozrievaním, potom ide o poľutovaniahodné nepochopenie nášho postoja.

Zásadné otázky našich vzájomných vzťahov sú pochopiteľne úzko späté s vnútorným vývojom našej krajiny a s politikou našej strany.

Predsedníctvo ÚV KSČ už vyložilo v svojom stanovisku k listu piatich strán, ktoré schválilo plenárne zasadnutie ÚV KSČ, svoj názor na príčiny dnešnej rozpornej politickej situácie v našej krajine, ako i svoj plán ďalšieho taktického postupu.

Pretože však v týchto otázkach trvajú dosiaľ značné názorové rozdiely, ako o tom svedčí pokračovanie tlačovej kampane v tlači piatich bratských strán, chcel by som vám podrobnejšie - vrátane údajov interného charakteru - objasniť niektoré kľúčové body dnešnej situácie v Československej socialistickej republike a taktiky našej strany.

Ako komunisti môžeme hovoriť celkom otvorene: chápeme, že základným zdrojom obáv a v dôsledku toho i konkrétnych krokov bratských strán je starosť, aby v ČSSR nedošlo k mocenskému zvratu, aby nezvíťazila kontrarevolúcia.

Sme toho názoru, že vývoj od májového pléna, ktoré na realnosť nebezpečenstva sprava vážne upozornilo a označilo ho za hlavné, túto obavu neospravedlňuje.

Postup vedenia strany od májového pléna sa riadi požiadavkou ofenzívneho nástupu strany. Dokladom bolo usporiadanie celoštátnych aktívov a konferencií predsedov základných organizácií strany, ľudových milícií, priebeh celoštátnej porady predsedov závodných výborov ROH, všeobecná podpora, akej sa rezolúcií májového pléna dostalo v strane i v naprostej väčšine verejnosti. Uskutočnil sa rad politických, organizačných krokov pre realizáciu jeho záverov a formovanie socialistického politického systému. Aktivita strany, ktorá spravidla v letnom období značne klesá, udržala sa na dobrej úrovni. Priebeh mimoriadnych výročných členských schôdzí, okresných a krajských konferencií, zvaných v krátkom čase, potvrdil tak organizačnú akcieschopnosť strany, ako aj postupnú konsolidáciu strany a jej zjednocovanie na platforme januárového pléna a akčného programu. Pokračoval príliv nových členov do strany. Stanovisko predsedníctva ÚV KSČ k článku Dva tisíce slov doslova paralyzovalo jeho dôsledky, takže nedošlo k činu, k akému článok nabádal. Zmiernil sa i počet a závažnosť extrémnych vystúpení v oznamovacích prostriedkoch. Sovietske vojska, ktoré k nám prišli v súvislosti s konaním cvičenia Šumava, prijala verejnosť v duchu tradičného československo-sovietskeho priateľstva. Politickým tlakom podarilo sa paralizovať extrémnu politickú činnosť organizácie K 231, ktorá po prevedení rehabilitácie prakticky zaniká. (Sovietski súdruhovia žiadajú ešte raz zopakovať túto vetu.- Znovu opakujem, že sa nám podarilo tieto mnohé extrémne tendencie vo vnútri tejto organizácie verejne v radoch pracujúcich

ozaj paralyzovať. Nechcem povedať, že všetko je v tomto urobené. Ale rozhodne v tomto smere nástup ide v takom smere opatrení, ktoré budú znamenať zánik tejto organizácie.

Aj keď prirodzene nebolo možné venovať rozvoju ekonomiky takú pozornosť, ako by bolo treba, možno povedať, súdruhovia, že vývoj výroby pokračoval vcelku plynulo, tak isto ako aj chod prác v poľnohospodárstve. To pre posúdenie, že v Československu nie je bez povšimnutia nič, ba naopak, táto skutočnosť, stav prác v národnom hospodárstve a v poľnohospodárstve zvlášť sú významným faktorom pre politickú charakteristiku súčasného politického diania na našej dedine i v závodoch. Stojí pritom za zmienku, že od januára nedošlo ani v jednom prípade k rozchodu jednotného roľníckeho družstva. Ani v ďalšom období rozhodne nedôjde.

Nemôžeme a nechceme tvrdiť, že celkom zmizli prípady extrémnych a nezodpovedných prejavov a že by azda celkom zanikli pokusy o aktivizáciu extrémnych tendencií, ktoré sa neobmedzili iba na pravicové elementy mimo stranu, ale vyskytli sa i medzi konzervatívnymi časťami strany. Nemožno ich ani absolutizovať, ako dnes rozhodujúci moment vnútorného vývoja v krajine. Nemožno teda poprieť stav, že nie všetko v tlači je v línii oficiálnej politiky Komunistickej strany Československa, že vo vnútri strany sme nútení prekonávať staré sektárske tendencie a že v krajine sa prejavujú i vážne pravicové tendencie, ktoré charakterizovalo májové plénum ÚV KSČ. To sa vzťahuje najmä na tendencie a snahy založiť u nás sociálno-demokratickú stranu, ďalej na K 231, ako som sa o tom zmienil, zamýšľanú ako organizáciu bývalých väzňov, do ktorej sa včlenil rad deklasovaných elementov, na snahu Klubu angažovaných nestraníkov po založení celoštátnej organizácie a napokon ide i o nepriateľské tendencie zvonku. Sme si plne vedomí, že by bolo mylné ich nebezpečenstvo podceňovať. Májové plénum ÚV potvrdilo, že toto nebezpečenstvo vidíme. Rovnako chybné by však bolo zveličovať ho a kvalifikovať ho ako akútny kontrarevolučný stav v krajine, čo by muselo viesť k iným záverom v taktike strany, než uznieslo májové plénum ústredného výboru. Hlavnou a rozhodujúcou silou, ktorá udáva smer ďalšieho vývoja, sú socialistické sily, ktoré v našich národoch narastajú v dôsledku toho, že v pojanuárovom a najmä v pomájovom období autorita KSČ v masách našich pracujúcich nesmierne vzrástla.

Opakujem, že zatiaľ sami nie sme spokojní s výsledkami, ktoré sme dosiahli v účinnosti uplatňovania vedúcej úlohy strany v nových podmienkach a v účinnosti pôsobenia hromadných zdeľovacích prostriedkov v smere oficiálnej politiky strany a vlády v zložitých podmienkach obdobia, ktorým strana teraz prechádza. Pokračuje i činnosť rozličných nepriateľských agentúr, ktorú naše bezpečnostné orgány sledujú v tomto období, i keď udalosti akcieschopnosť bezpečnostných orgánov narušili. Vývoj v kraji však nedáva podklad pre to, aby sa mohlo hovoriť o kontrarevolučnej situácii. Také ocenenie je v rozpore nielen s faktami, ale i s mienkou a každodennou skúsenosťou a poznaním robotníckej triedy a širokých ľudových vrstiev. Preto sa tieto názory vyprovokované v liste i v tlači bratských strán stretávajú s otvoreným nesúhlasom, vyvolávajú nervozitu a žiadna politika, ktorá by z tohto ocenenia vychádzala, nemala by ich podporu. Proste keby mal byť v krajine kontrarevolučný stav, to musia masy nielen pochopiť, ale i precítiť. *V tomto je práve ocenenie najmä plnej zodpovednosti a realnej skutočnosti v ČSSR.*

Hlavný rozpor v listoch piatich strán a stanovisku ÚV KSČ je teda v rozdielnom ocenení vnútornej situácie a v dôsledku toho v rozdielnom chápaní taktiky strany. Varšavský list a tým väčšími listy nemeckých, poľských, bulharských súdruhov i list KSSZ vedú k návratu a k administratívno-mocenským metódam. *KSČ vidí i naďalej ťažisko v oblasti politických mäs, ktorý je úspešný.*¹

Iste možno zo spätného pohľadu uvažovať o tom, či niektoré z našich prijatých opatrení alebo stanovísk nemalo alebo nemohlo byť rozhodnejšie, avšak celková tendencia postupu vedenia zodpovedala výsledkom májového pléna.

Nemožno pritom ani v otvorenej a súdružskej výmene názorov s vami zakryť fakt, že problémy, ktoré sa vytvorili v súvislosti s tlačovou kampaňou v novinách niektorých bratských strán, ďalej potom s odchodom sovietskych vojenských jednotiek po ukončení štábného cvičenia, ako i v dôsledku konania Varšavskej porady piatich strán a zverejnenia jej listu i napriek našej prosbe, aby sa dokument nepublikoval, neuláhčili proces politickej konsolidácie, nastúpený po májovom pléne v strane i v krajine. Pozornosť širokej verejnosti i strany sa razom upriamila na tieto otázky, pričom u národov, ako sú naše -

ktoré majú vlastnú samostatnosť pomerne krátky čas a v histórii o ňu ťažko bojovali -, sú otázky samostatnosti a suverenity neobyčajne citlivé.

Postup vedenia našej strany v tejto situácii nielen predišiel prípadným krajnostiam, ale súhlasne ho prijala naprostá väčšina nášho ľudu, ktorý v ňom vidí nie odsudzenie,¹ ale naopak cestu k ešte väčšiemu a úprimnejšiemu zblíženiu a priateľstvu našich národov. Nepreceňujeme túto jednotu a sme si vedomí, že sa na nej podieľajú i niektoré protisovietske elementy a že nie všetci, čo sa k nej hlásia, sú za politiku strany, za politiku Národného frontu. Treba však vidieť, že naša zahranično-politická orientácia sa nestala vo verejnosti predmetom sporu, že strana, vláda a ľud sú na pozícii priateľstva a spolupráce so Sovietskym zväzom a socialistickými krajinami. Proti krajným prípadom nedisciplinovanosti - ako u dopisovateľa ČTK v Organizácii spojených národov, ale i u vedúceho štátno-administratívneho oddelenia ÚV KSČ súdruha Prchlíka - vyvodili sa závery.

Dopracúvavajú sa zákonné opatrenia, ktoré upevnia právnu istotu v tejto oblasti i kontrolu pre zabezpečenie štátnej politiky.

Týždeň, ktorý tu bol ako pauza, bol nutný práve preto, aby sa overili vystúpenia týchto súdruhov a aby bola daná možnosť prerokovať [ich] v predsedníctve vlády a potom i v predsedníctve ÚV KSČ, pretože dnes tieto sú pravdivo publikované v tlači. V tomto mesiaci sa pripravuje vydať zákonné opatrenie pre zabezpečenie štátnej politiky. Myslím, že vaši súdruhovia sa o tom tiež zmienujú. Chcel by som však úprimne povedať, že tieto zákonné opatrenia sme mohli mať prv. Súčasne s politickými akciami neboli vždy a všade prevedené potrebné opatrenia, aby mnohé tieto veci boli pokryté zákonnými opatreniami. Ak sa nemýlim, tak tento alebo na budúci mesiac ešte súdruhovia z NZ pripravujú i v tomto smere príslušné zákonné opatrenia.

Politiku nastúpenú po májovom pléne hodláme ďalej uskutočňovať. V stanovisku k listu piatich strán sme vás informovali, že ako najdôležitejšie, bezprostredné úlohy si kladieme najmä:

- a) dôsledne oddeliť stranu od minulých deformácií;
- b) pripraviť mimoriadny XIV. zjazd strany;
- c) po XIV. zjazde pristúpiť k riešeniu najdôležitejších vnútropolitických otázok.

Chcel by som Vás stručne oboznámiť s poňatím a postupom plnenia týchto úloh. Pre súčasnú situáciu i pre budúcnosť považujeme za rozhodujúce, aby vedúce postavenie strany v spoločnosti bolo založené na dôvere spoločnosti, k obnove ktorej tiež v dôsledku odstraňovania minulých chýb postupne dochádza. Na zodpovednosť bývalého vedenia strany, ktoré dozreté problémy v krajine buď riešilo nesprávne, alebo vôbec neriešilo, poukazujeme preto, aby nepadol tieň na stranu ako celok, predovšetkým na tisíce jej obetavých funkcionárov a radových členov. Nové vedenie sa pritom rozhodne stavia proti nihilistickému negovaniu celej minulej práce strany a zdôrazňuje nutnosť continuity s pozitívnymi výsledkami socialistickej výstavby. Tak som vystúpil v pojanuárovom období, tak som vystúpil v apríli, tak som vystúpil na májovom pléne ústredného výboru strany a tak sme o tom rokovali teraz v príprave zjazdu. Tým nechcem poprieť, že tu neboli rôzne tendencie a snahy očierniť všetku 20-ročnú predchádzajúcu minulosť. Nechcem tu čítať svoje vystúpenia, uznesenia plenárnych zasadnutí ústredného výboru a všetko to, čo bolo podniknuté, aby sa čelilo práve týmto negativistickým tendenciám, ktoré sa niesli tým smerom, aby sa všetka predchádzajúca práca videla iba v čiernom. Nie jedenkrát sme prehlásili, že nebudeme písať históriu práce strany iba od januára tohoto roku.

Krízová situácia v krajine narástla najmä preto, že minulé vedenie nedokázalo včas, a chcel by som zdôrazniť »včas«, postihnúť a riešiť najmä také otázky, ako:

- dôsledky zmien štruktúry našej spoločnosti pre rozvoj socialistickej demokracie a usporiadanie politicko-spoločenského systému v krajine. Tým sa prehlbovali rozpory medzi jednotlivými vrstvami spoločnosti a oslabovalo sa postavenie strany;
- štátoprávne usporiadanie krajiny a vzťah českého a slovenského národa;
- ekonomické problémy a ich dôsledky pre životnú úroveň pracujúcich;
- narušené vzťahy medzi stranou a mladou generáciou;
- rozpory medzi bývalým vedením strany a umeleckou a spoločensko-vednou inteligenciou;

- deformácie z nesprávneho uplatňovania vedúcej úlohy strany, najmä v zmysle dublovania štátnych a straníckych orgánov;
- dôsledky porušovania socialistickej zákonnosti v päťdesiatych rokoch, väčšie než v iných socialistických krajinách, a ich nedôsledná rehabilitácia po roku 1956 a 1963.

Súčasne s opatreniami, ktoré smerujú k oddeleniu sa strany od konkrétnych nositeľov deformácií v minulom období, robíme opatrenia proti tomu, aby nedochádzalo k nespravodlivému obviňovaniu čestných a obetavých členov a pracovníkov ústredného výboru, funkcionárov strany a štátu a vedúcich činiteľov na všetkých úsekoch.

Chcel by som povedať, že i ja sám i iní súdruhovia na mestskej konferencii, na celoštátnej konferencii predsedov základných a dedinských organizácií, na celoštátnom zjazde Zväzu novinárov odsúdili sme túto metódu ako metódu pozostatkov kultu osobnosti, ktorá je cudzia našej strane práve preto, lebo vyvoláva psychologický stav vo verejnosti, ktorý je nezlučiteľný s postupom a činnosťou našej strany. Nechcem povedať, že rôzne škandalizovanie nemalo miesto v našej strane. Malo. A práve preto som i ja osobne voči tomuto rozhodne vystúpil. Nechcem povedať, že sa nám to všade podarilo eliminovať. Keď hovorím o tom, že musí sa strana oddeliť od týchto rôznych chýb a nedostatkov v minulosti, toto oddelenie sa otvára pritom strane cestu k poctivým a čestným ľuďom, najmä z radov mladej generácie, a uľahčuje im prechod na pozície strany. Ja to nehovorím len ako formalitu. *Istotne dobre viete, že najmä v marci, ale i neskôr i v našej krajine neboli sme ušetrení rôznych, i keď nie veľkých, ale predsa len niekoľko stočlenných živelných demonštrácií a vystúpení študentov, či už v Brne alebo v Prahe.*^k Najmä v marci. Nechcem to popierať, ale zostáva skutočnosťou, že politickou prácou, vystúpením vedúcich predstaviteľov strany sa nám podarilo vytvoriť medzi mládežou, i vysokoškolskou, taký stav, že sa preniesli všetky akcie, všetky schôdze mladých ľudí, vysokoškolákov na akademickú pôdu, že sme našli kontakt s mladými ľuďmi a že i dnes je stav v krajine taký, že mladí ľudia nesiahajú po demonštráciách, a ja si dovoľím tvrdiť, že dnes má strana medzi nimi takú autoritu, že pochopili, že nie je možné ísť na rôzne provokácie niektorých jednotlivcov, aby vyviedli mládež do ulíc, aby prevádzali demonštrácie, rôzne živelné akcie, ktoré by mohli narušiť konsolidovaný postup v činnosti a práci našej strany. Nie je dostatok času, aby som mohol doložiť, že sa to urobilo práve svedomitou, statočnou, poctivou prácou. Buďte istí, súdruhovia, že mi nebolo jedno, keď sme mali predsedníctvo ÚV strany a príslušníci bezpečnosti nám oznámili, že sa z internátov pohol pomerne veľký niekoľkotisícový dav študentov a ťahá smerom do mesta a k ústrednému výboru strany, čo majú robiť. Súdruhovia z bezpečnosti odo mňa očakávali pokyn, ako postupovať, ako zasiahnuť. Verte, nebolo jednoduché to rozhodnúť. Zásadne sme odmietli akýkoľvek násilný zásah. Študenti prišli až k ústrednému výboru strany. I keď neskoro, ale predsa po ukončení predsedníctva ÚV strany jednotliví členovia predsedníctva a potom i ja od pol dvanástej v noci až do temer jednej hodiny stáli sme pred tisícovým davom zoči-voči ich dotazom, pripomienkam a nie vždy najmilšej diskusii. Členovia ÚV ovládli toto stretnutie a zhromaždenie ukončilo tento akt jedinomínútoým tichom na počesť Gagarina. Na druhý deň sa prijalo rozhodnutie, že študenti nebudú robiť živelné demonštrácie na uliciach a pod. Nie je dostatok času, aby som vysvetlil, prečo sme volili takú metódu, ale sme presvedčení, že keby i v tomto rozhodujúcom okamihu sme použili inú metódu než tú, že sa človek postavil zoči-voči študentom, že by to bol chybný krok. To je to, súdruhovia, čomu hovoríme, že i naďalej považujeme za úspešný taký postup práce, že strana svojou autoritou, svojím vplyvom môže zabezpečiť takú prácu, aby získala drvivú väčšinu našich pracujúcich a mládeže na pozície KSČ.

V centre pozornosti strany stojí dnes príprava mimoriadneho XIV. zjazdu. Dnes už boli zvolení delegáti na zjazd.

Tlačí nás súdruhovia, časová tieseň a list piatich strán zabral veľkú kapacitu celej strany. To sťažuje pôvodné zámery v postupe a príprave mimoriadneho XIV. zjazdu. Plne sa rozvinula práca všetkých komisií pre prípravu zjazdu. Sme teraz pred zahájením diskusie o návrhu nových stanov strany. Podklad už prerokovalo predsedníctvo a politická komisia pre prípravu zjazdu s tým, že zdôraznili naliehavosť, aby sa v ňom rešpektovali leninské princípy výstavby a činnosti strany. Stanovy strany sa pripravujú v duchu demokratického centralizmu a jeho leninského poňatia, ktoré predstavuje dialektickú

jednotu vnútornej demokracie strany a jej plnou akcienschopnosťou a kázňou navonok. Zdôrazňujeme - na rozdiel od doterajšieho byrokratického centralizmu - demokratickú stránku, lebo cez vnútrostranícku demokraciu vedie cesta k posilneniu ideovej, organizačnej a akčnej jednoty.

Politické dokumenty pre zjazd budú vychádzať z akčného programu a z uznesení ústredného výboru. Obdobie do zjazdu chceme využiť pre prácu s delegátmi tak, aby sa najdôležitejšie a sporné otázky vyjasnili ešte pred zahájením zjazdu. V dôsledku nového štátoprávneho usporiadania musíme po novom riešiť i otázky výstavby strany a jej orgánov. Predpokladá sa vytvorenie národno-územných organizácií - Českej komunistickej strany a Komunistickej strany Slovenska -, pričom sa zachová internacionálna jednota strany. Napriek niektorým ťažkostiam v príprave usporiadania budúcich vzťahov, najmä ekonomík, a niektorým ďalším problémom kryštalizuje sa vôľa po jednote tak v štáte, ako i v strane.

Závažná je otázka kádrovej prípravy zjazdu. Vzhľadom na to, že značná časť členov doterajšieho ÚV stratila dôveru, treba rátať so značnou obmenou zloženia ÚV. Mimoriadne konferencie predložili ÚV celkom 935 návrhov na nových členov ÚV strany.

Po XIV. zjazde, ktorý zvolí nový ÚV, sme rozhodnutí - opierajúc sa o jeho nespornú autoritu a podporu strany - prikrčiť k energickému riešeniu základných vnútropolitických otázok.

Pôjde najmä o proces ďalšieho formovania politického systému našej socialistickej spoločnosti. Vychádzame z toho, že strana si i naďalej zabezpečí vedenie spoločnosti, i keď musí umožniť účasť širokých vrstiev ľudu a spoločenských organizácií na moci a tým i na zodpovednosti za osud krajiny. Základom bude Národný front, ktorý sme z minulého umŕtvenia oživilí a ktorý predstavuje platformu a rámec nášho politického systému. Jeho programové zásady vyjadrené vo vyhlásení predstaviteľov hlavných politických organizácií Národného frontu z 15. mája 1968 obsahujú okrem iného uznanie vedúcej úlohy Komunistickej strany Československa v spoločnosti a prijatie akčného programu strany ako politického východiska činnosti Národného frontu v budúcom období. Súčasťou Národného frontu sa môžu stať iba tie organizácie, ktoré súhlasia s uvedeným vyhlásením, rešpektujú nedotknuteľnosť spoločenského vlastníctva výrobných prostriedkov a usilujú sa o trvalý rozvoj priateľstva a spojenectva so Sovietskym zväzom a ďalšími socialistickými krajinami. Tie organizácie alebo inštitúcie, ktoré tieto zásady, ktoré vyhlásil Národný front, neprijmú, nemôžu legálne v Československej republike existovať, včítane uznania ako hlavného princípu práce Národného frontu na báze uznania vedúcej úlohy KSČ v našej spoločnosti. V najbližšom čase sa bude prejednávať už pripravený zákon o Národnom fronte, ktorý právne stanovuje podmienky prijatia, prípadne vylúčenia politických a spoločenských organizácií z Národného frontu. Stanoví tiež, že politické organizácie nemôžu jestvovať mimo platformy Národného frontu a zákonnou cestou vylúči možnosť vzniku legálnej politickej opozície.

Chcem povedať, súdruhovia, že prípravný výbor tejto sociálnej demokracie sa obrátil na predsedníctvo Národného frontu. Predsedníctvo Národného frontu v tomto období odmietlo ich registráciu. Predsedníctvo ÚV KSČ vystúpilo verejne proti tomuto výboru, prehlásiac, do radov našej strany i medzi našich pracujúcich, že tí, ktorí sa zúčastňujú na prípravnom výbore, nesledujú nič iného, len ako rozbiť našu stranu, ktorá sa dobrovoľne so sociálno-demokratickou stranou zlúčila. Môžete povedať, že doteraz existuje nelegálne. Rokovali sme o tom i na poslednom predsedníctve ÚV a robia sa v tomto smere opatrenie. Ja nemôžem presne a jednoznačne povedať už dnes, aký koniec zoberie činnosť tohto prípravného výboru. V každom prípade považujeme tento prípravný výbor za pokus narušiť jednotu robotníckej triedy, za pokus antisocialistický, antistranícky, a preto podnikáme všetky kroky, ktoré je nutné podniknúť, a to, súdruhovia, prostredníctvom Národného frontu. Aké môže byť stretnutie s týmto prípravným výborom ťažko môžeme predvídať. Ale rozhodne nedopustíme jeho zriadenie. Otvorene som to prehlásil našim pracujúcim verejne, že budeme takýto pokus tejto ilegálnej činnosti tohto prípravného výboru považovať ako za pokus antisocialistický, mimozákonný, a tak budeme voči nemu postupovať.

Podgornyj: Takové organizace přece existují a jsou činné, organizují se a formují své řady.

Dubček: Proto jsem, s. Podgornyj, hovořil o tom, že je třeba vydat zákon, protože tento přípravný výbor existuje.

Podgornyj: Nejen existuje, ale pracuje.

Dubček: Ne, prosím.

Brežněv: Jestliže existuje, znamená to, že i pracuje.

Dubček: Právě proto vás informuji o tom, jaká opatření byla přijata, aby byla paralyzována činnost organizací podobného druhu. A právě činnost tohoto přípravného výboru, kterou jsme charakterizovali přibližně stejně jako s. Brežněv, je velmi závažná. Vytváří se tím určitá atmosféra uvnitř dělnické třídy, ve straně i společnosti jako celku. K tomu nemůžeme být lhostejní. Bude-li třeba, a k tomu může dojít třeba i zítra, vystoupíme otevřeně proti nim. A proto říkám, že politická vystoupení jsou velice důležitá, zejména z hlediska přípravy veřejného mínění, aby společnost, lid přijali jakákoli opatření vůči těm, kteří usilují o rozkol dělnické třídy.

V tomto ohledu nemáme jiné názory, odlišné od těch, které právě vyložil s. Brežněv.

Aj připravovaný zákon zhromažďovací a společovací vytvoří zákonný rámec pro rozvoj socialistického společenského života a pre zaručenie práv a uplatnenie rozličných záujmov občanov, pričom umožní štátu dbať, aby sa nenarušili dôležité záujmy socialistickej spoločnosti. Je na mieste uviesť, že naša strana plne dodržiava zásadu socialistickej zákonnosti tak v oblasti občianskych vzťahov, kde reálne zaručuje ústavne zakotvené občianske práva, ako aj v oblasti organizácie štátnej správy a trestnej represie. Od januára, kedy sme rozhodne prišli k náprave nezákonnosti z minulého obdobia, možno pozorovať vzrastajúcu dôveru občanov k socialistickému právnemu poriadku a štátu. Príkazy štátnych orgánov sa rešpektujú, čo dokazuje i skutočnosť, že u nás nedošlo v mestských aglomeráciách k žiadnym významnejším excesom, ačkoľvek rozličné tlaky by mohli najmä u mládeže vyvolať snahy riešiť veci živelnými akciami.

Tiež novelizácia tlačového zákona, zrušujúca cenzúru, zohrala v tomto smere úlohu. Bol to vážny politický akt. Ak by sa bola cenzúra nezrušila, nebolo by to nič platné v období, ktoré nastalo v marci a vôbec po januári, keď pred celou stranou vyvstalo toľko nazhromaždených problémov. Viete, ako v takom období pôsobia rôzne sily a že žiadna cenzúra by nebola toto v stave zabezpečiť. Otvorene povediac, keď sa riešilo toľko vnútrostraníckych otázok i kádrových v strane, i vo funkciách vo vláde a mnohé ďalšie otázky, nestačili nám ani fyzické sily, ani čas udržať všetko v intenciách našej oficiálnej politiky. Štátnym orgánom zostáva zákonné oprávnenie zakročiť odňatím vydávateľského oprávnenia v prípade opätovného narušenia socialistického poslania toho či onoho listu.

Ako ma súdruhovia informovali pred odchodom na túto poradu - ministerstvo vnútra a ministerstvo kultúry a informácií urobili také posledné upozornenie časopisu Študent, po ktorom má nasledovať jeho zákaz.

Po zjazde hodláme pristúpiť k realizácii nového štátoprávneho usporiadania, ku konštituovaniu nových národných orgánov a s tým spojenej reforme administratívneho členenia štátu. K 50. výročiu československej samostatnosti, ak s tým zjazd vysloví súhlas, chceme vyhlásiť nové federatívne usporiadanie štátu. Zamýšľame tiež ďalej upevňovať mocenské orgány štátu, najmä armádu a bezpečnosť, aby sme boli plne pripravení plniť a ešte lepšie zabezpečiť na západnej hranici svoje záväzky z Varšavskej zmluvy a aby socialistický štát mal pri všetkých eventualitách dostatok síl zabezpečiť platnosť zákonov a ubrániť socialistický poriadok.

Po zjazde chceme učiniť rozhodné kroky tiež v oblasti ekonomiky, kde narástli obzvlášť vážne rozpory.

Naše poňatie vedúcej úlohy strany bolo mnohokrát vyložené v rozličných prejavoch, v akčnom programe KSČ a iných straníckych dokumentoch. Vyjadrili sme jasne naše jednoznačné stanovisko, že obrodný proces bol u nás zahájený z podnetu komunistickej strany, pod jej vedením a že vedúcu úlohu strany považujeme i naďalej za základnú podmienku úspešného dovŕšenia celého obrodného procesu.

Kritizovali sme nie zásadu vedúcej úlohy strany, ale spôsob i metódy, ktorými predošlé vedenie strany vedúcu úlohu uplatňovalo. Staré poňatie vedúcej úlohy strany sme podrobili kritike a nahradili ho takým, ktoré sa opiera o prirodzené, dobrovoľné uznanie jej vedúcej role, zakladajúce sa predovšetkým na schopnosti marxisticko-leninského predvídania, na jej schopnosti presvedčovať pracujúci ľud o správnosti svojej politiky, na riešení vzniknúcich zložitých problémov a rozporov politickými metódami a

prostředkami a tím na přirozené autoritě strany a důvěře širokých mas k jejímu vedení. Iba tak může být strana podle naší myšlenky naozaj vedoucí silou této společnosti.

V tomto smyslu má také dnes naše strana pozici v celé zemi, akú sotva mala iná politická sila v tomto štáte kedykoľvek v minulosti. Jej autorita v posledných mesiacoch veľmi vzrástla a jej vedúce miesto v tejto spoločnosti dnes naproti väčšina našich národov považuje za plne oprávnené.

To je na druhej strane i veľký záväzok, aby sa nespreneverila svojej úlohe, nesklamala túto dôveru ľudu a neskĺzla na šikmú plochu demagógie a bezzásadového oportunizmu. Pravda, keď hovoríme o vedúcej úlohe strany, máme na zreteli uplatňovanie tejto metódy prostredníctvom komunistov i v smere ekonomiky, hospodárstva, kultúry, spoločenských organizácií a pod.

Samozrejme, nevylučujeme ani do budúcnosti riziká a komplikácie, že sa nám podarí postupne rozvíjať proces konsolidácie a formovania nového politického systému, rozvinúť pozitívnu spoločenskú iniciatívu, plne obnoviť a prehĺbiť autoritu strany a socializmu v širokých vrstvách i u nastupujúcich generácií.

Dôsledným plnením akčného programu chceme vytvoriť tiež priaznivú poziciu pre prípravu volieb, ktoré sa podľa našich predpokladov uskutočnia v prvej polovici budúceho roku na princípe jednotnej kandidátky Národného frontu.

Chcel by som, súdruhovia, povedať, že práve preto, že Komunistická strana Československa je stranou vládnucou, rozhodujúcou v socialistickej spoločnosti, a práve preto, že sme pred voľbami, rozhodne musíme urobiť taký volebný zákon, ktorý skutočne bude v záujme robotníckej triedy a ktorý sa bude uskutočňovať v pozíciách socializmu. Sme si plne vedomí, že je to jeden z rozhodujúcich momentov v boji strany o vedúcu úlohu. Vhodné usporiadanie volebného systému, ktoré je zatiaľ ešte predmetom skúmania, zabezpečí strane rozhodujúcu väčšinu miest v Národnom zhromaždení, a nehovorím o skúsenostiach a politike ďalej prostredníctvom iných našich organizácií - ROH, ČSM, prostredníctvom ženských organizácií a iných a iných, ktoré prídu ako poslanci do NV, alebo poslanci do parlamentu, jednotlivých článkov a pod.

Prichádzam k záveru informácie o vnútornej situácii. Májové plénum, ktoré výrazne vystúpilo proti extrému, proti [anti]socialistickým prejavom sprava a zároveň urýchlilo pozitívne riešenie kľúčových otázok ďalšieho ofenzívneho postupu strany a zvolanie zjazdu, prispelo ku konsolidácii politickej situácie a izolácii extrémnych a protisocialistických síl politickými prostriedkami. Nijako si, súdruhovia, nenahovárame, že boli už splnené všetky ciele, ktoré májové plénum v oblasti politického vývoja a jednotného postupu a pôsobenia strany vytýčilo. Sami pociťujeme, že bude treba ďalších krokov v tomto smere, napr. vo vzťahu k zdeľovacím prostriedkom, i keď aj tam dochádza k postupnému zlepšeniu, čomu zodpovedá i to, že postupne nachádzame cesty, ako ich činnosť v nových podmienkach riadiť a usmerňovať.

Brežněv: A jak se na to díváte? Jsou tyto orgány státní? Nebo je to soukromá společnost? Vždyť to není akciová společnost, je to přece státní orgán. A jestliže tam něco propagují, pak vyjadřují stanovisko státu.

Kosygin: A stanovisko strany.

Dubček: Víme, že je to třeba tak chápat. A proto jsme stanovili a pověřili s. Černíka, aby vypracoval příslušná opatření, která upevní pravomoci vlády vůči rozhlasu, tisku, televizi atd. Chtěl bych říci, že je to třeba chápat ne jako oficiální postoj strany, ale uvažovat o tom tak, že jsme v této oblasti ještě všechno nezvládli. I to, že tam probíhají a objevují se takové tendence, které nejsou v souladu s oficiální politikou, s oficiální linií strany, svědčí o tom, že to ještě není zcela v našich rukách. Právě tak je to třeba chápat. Proto probíhají takové procesy a přijímají se některá opatření.

Brežněv: A jak posuzujete Rudé právo? Vždyť strana má právo mít svůj orgán. Necht' jakékoli jiné noviny nepatří nikomu, ale Rudé právo náleží ústřednímu výboru a nikomu jinému.

Dubček: A co protistranického bylo uveřejněno v Rudém právu?

Brežněv: V poslední době velmi mnoho.

Dubček: Týká-li se to publikování článku, který jste zmínil ve svém vystoupení a v němž autoři píšou o vedoucí roli strany a vlády a o vypracování nových stanov, pak k tomu mohou pouze říci, že během

diskuse se mohou objevit názory, které plně neodpovídaly nebo neodpovídají tomu, co o tom prohlásil ústřední výbor strany nebo předsednictvo ÚV strany.

Brežněv: Jestliže předsednictvo ÚV povolí uveřejnění toho nebo onoho materiálu, to je jiná věc. Ale v tomto případě ještě předsednictvo ÚV stanoviny nepřijalo a tam už se udává tón. A v tom je rozdíl. A o tom jsme mluvili, Alexandře Stěpanoviči, a v tom se skrývá podstata nebezpečí. Když jste schválili svůj akční program, nikdo nic nenamítal. Vždyť je to program předsednictva ÚV! Ale jestliže se něco děje mimo vůli předsednictva ÚV - to už je jiná věc, která dostává zcela jiné politické zabarvení. Vy říkáte, že je to liberalismus, a my říkáme, že je to kontrarevoluce. Zde je mezi námi rozpor. Proto je třeba v této otázce upřesnit naše vzájemné pozice! Ještě v Moskvě jste nám řekli, že s. Černík vydá v nejbližších dnech zákon k otázkám tisku a rozhlasu, ale uběhly měsíce a my musíme konstatovat, že útoky proti straně a dělnické třídě pokračují a zákon vydán nebyl. Z jakých důvodů?

Dubček: Soudruhu Brežněve, máme ještě mnoho restů. Je toho ještě mnoho, co musíme v nejbližších dnech udělat. Především je však třeba pochopit, jak složitá je současná etapa a jaké překážky musí v současném období Komunistická strana Československa překonávat. Nelze nevidět a nechápat, jakým složitým momentem Komunistická strana Československa prochází. Prožívá tytéž obtíže, kterými prošly i jiné strany. Proto se nelze vyhnout nedostatkům a chybám, některé úseky jsme zřejmě nedostali okamžitě pod kontrolu, nestačili jsme ještě rozestavit kádry. Vy vydáváte přání za skutečnost a vytýkáte nám, že jsme ještě neovládli orgány tisku a nevzali jsme všechno najednou do svých rukou. Můžete nám vytýkat, že se objevují takové či onaké články, můžete nám vytýkat, že strana a stát nemá ještě všechno ve svých rukou...

Brežněv: To vyvolává naše bratrské znepokojení.

Dubček: Ale to je druhá otázka. Sami to tu tvrdíme, keď by ste ma dobre vypočuli. Bolo to povedané i na májovom pléne a tu o tom hovoríme znova. Strana nemôže prejsť takú zložitú etapu bez toho, aby sa nejaké tendencie proti politike strany a štátu neobjavili. K tomu treba dostatok času. Vy to možno vidíte v inom uhle, možno ste sa s tým vysporiadali o mnoho skôr. Treba, aby ste videli ranú situáciu v ČSSR. A keď strana bude na zjazde upevňovať svoje pozície medzi pracujúcimi, ak strana prejde túto etapu bez toho, aby sa u nás robili tieto protisocialistické, protisovietske tendencie, ak túto situáciu zvládne inými metódami, ako to urobili iné strany, to bude veľký úspech. A ja vás ubezpečujem, že keď bude treba, že sa nám kolená nezatrasú a že kontrarevolučným silám nedáme priechod, ak sa otvoreno postaví proti základom socializmu. Síl pre to máme, nie je neskoro. Pritom by však sa mohlo stať, že by sme sa postavili proti tým, ktorí snád' zajtra budú s nami spojenci, ešte všetko nepochopili, nie je prevedená diferenciacia názorov. Administratívno-mocenské metódy môžu byť robené na určitom vývojovom štádiu, kedy je to nutné, kedy sú vyčerpané všetky ostatné kroky a opatrenia.

Preto bolo uložené vláde, aby účinnejšie upravila svoj vplyv na rozhlas, televíziu, ČTK z hľadiska a záujmov politiky štátu. Treba otvorene povedať, že list piatich strán a od toho odvodené tlačové kampane socialistických krajín nám tieto kroky neľahčujú, ale de facto sťažujú, pretože pred verejnosťou nadobúdajú ráz plnenia pokynov zvonku. Hovoril som otvorene i o našich slabínach, ktorých sme si vedomí, ale tým skôr sa obraciam na vás, aby ste neabsolutizovali jednotlivé negatívne a extrémne javy a pri utváraní si svojho názoru na situáciu u nás neprikladali neúmerne veľké miesto napr. krajným hlasom v tlači, alebo iným prejavom rozličných, ešte nepovolených organizácií a klubov, lebo to vedie k nesprávnemu oceneniu situácie.

Jednostranný pohľad na našu situáciu, ktorý by nedoceňoval zložitost', hĺbku prevzatých rozporov, ktoré musí strana prekonávať a ktorý by najmä nebral reálne do úvahy myslenie a city ľudových mas, ich jednoznačný postoj na podporu novej línie strany, nemôže viesť k správnym záverom.

Nezastierame nedostatky, ale žiadať a mať predstavu, že strana môže prejsť týmto zložitým obdobím bez nedostatkov, ťažkostí, extrémnych pravicových i ľavicových tendencií, znamená idealizovať stav a priať vydávať za možnosť.

Strana, ktorá rieši mnohé problémy, čo sa v iných krajinách riešili už v roku 1956 - a prax potvrdila, že nie vždy správne, čo stálo veľa obetí -, potrebuje čas, aby sa mohla osvedčiť, že týmto obdobím prejde ináč než Maďarsko a Poľsko v roku 1956.

V čom je rozdielny vývoj v KSČ a ČSSR v roku 1968 v porovnaní s týmito krajinami v roku 1956?

Kým v Maďarsku sa vtedy dostali do vedenia spoločnosti deklasované živly, skrachovaní politici a politickí emigranti zo západu, vyšlo u nás socialistické obrodné hnutie z ústredného výboru strany, ktorý mu tiež stojí na čele.

Kým v Maďarsku sa vtedy strana v priebehu jedného týždňa prakticky rozpadla a pri útoku na Mestský sekretariát v Budapešti boli vyvraždené desiatky funkcionárov, zostáva KSČ u nás vedúcou silou, jej organizácia je zachovaná v akcieschopnosti a uskutočnila sa iba výmena niekoľkých desiatok funkcionárov, ktorí stratili dôveru. Doteraz vstúpilo viac ako 16 000 členov do strany. Já mám uložené viac ako jeden mesiac, aby som vystúpil s výzvou k vstupu do strany. Doteraz som s touto výzvou nevystúpil. Verte, hlavne preto, že mám obavu, že z tých mladých ľudí po tejto výzve by išlo oveľa viac do strany, a preto i v tomto nadchádzajúcom období s touto výzvou ešte som nevyšiel, hlavne k vysokoškolskej mládeži, stredoškolskej mládeži i k robotníckej mládeži, ktorá v tomto období inklinuje [k] socializmu.

Zatiaľčo v Maďarsku došlo k rozpútaniu teroru, nevyskytol sa u nás ani jediný prípad fyzického násillia proti komunistom.

Kým v Maďarsku došlo koncom októbra k rozkladu armády, je naša armáda v plnej pohotovosti a zúčastnila sa na spoločnom cvičení vojsk krajín Varšavskej zmluvy. V stovkách rezolúcií vyslovujú príslušníci armády plnú podporu novému vedeniu.

Kým v Maďarsku sa rozpadla Pohraničná stráž a zrútila kontrola hraníc, takže do krajiny mohli vniknúť desiatky emigrantov a diverzantov, je naša západná hranica pod trvalou ochranou a jej ostraha sa ani v technických, ani v ľudských silách od januára neoslabila, ba naopak, po januári boli urobené mnohé opatrenia k zosilneniu pohraničnej stráže a vojsk a rôznych iných bezpečnostných opatrení.

Kým v Maďarsku zostávali demagogické útoky a požiadavky bez odpovede, dostáva sa im u nás v čoraz väčšej miere odporu.

Kým v Maďarsku došlo k veľkému štrajkovému hnutiu, k praktickému ochromeniu hospodárskeho života a k rozpadu poľnohospodárskych družstiev, pokračuje u nás život vcelku normálne a nedošlo k žiadnemu otrasu socialistickej štruktúry v poľnohospodárstve.

Kým v Maďarsku sa zrútila celá štátna, politická a spoločenská štruktúra krajiny a rozpadli spoločenské organizácie, dochádza u nás k oživeniu Národného frontu a upevneniu jeho spojenia s bezpartajnými.

Odbory a mládež po výmene neschopných funkcionárov fungujú po rokoch stagnácie aktívnejšie, i keď v niekoľkých prípadoch došlo v závodných výboroch ROH k poklesu zastúpenia komunistov.

Nemožno opomenúť ani to, že kým v Maďarsku došlo k vzplanutiu nacionalizmu a šovinizmu a k vytyčovaniu územných požiadaviek voči SSSR, ČSSR a Rumunsku, zostalo u nás zachované ovzdušie proletárskeho internacionalizmu.

Aj keď vidíme i mimoriadne faktory a nepodceňujeme budúce ťažkosti, vzrástla autorita strany a nazdávame sa, že dáva základňu pre jej ďalší postup.

Nedomnievame sa, že novou politikou vytvárame univerzálny model alebo vzor pre iné komunistické strany. Tým by sme popierali naše podmienky. Mnohokrát sme to v apríli, máji i po júnovom pléne jednoznačne prehlásili. Tým nechcem povedať, súdruh Brežnev, že sa nevyskytujú i rôzni iní demagogovia, ktorí by chceli skutočne teraz sa vydávať za to, že sú pupkom sveta a že všetko to, čo sa teraz u nás deje, ihneď treba predpisať ako recept pre iných. Nie, my touto cestou nejdem ani nepôjdeme, lebo tým by sme popreli svoju zvláštnosť, v ktorej pracuje i naša KSČ. Nedomnateľným základom našej politiky zostáva princíp socialistickeho spoločenského vlastníctva výrobných prostriedkov, vedúca úloha komunistickej strany a marxistická koncepcia výstavby socializmu, ako i naša príslušnosť k socialistickej táboru a medzinárodnému komunistickému hnutiu a sme rozhodnutí dôsledne ich obhajovať. Stav je taký, že napriek prechodným ťažkostiam je v našich ľuďoch silné vedomie o nutnosti spojenectva so Sovietskym zväzom. Pri nedávnom reprezentatívnom výskume verejnej mienky sa 90 % dotazovaných vyslovilo jednoznačne pre socializmus.

Nemôžu nám byť na prekážku závery a zverejnenie výsledkov varšavskej schôdzky. Praktické spoločné kroky našich strán by mohli najlepšie prispieť k odstráneniu obáv z narušenia našej jednoty.

Prispela by spoločná schôdzka štátov RVHP o ekonomickej spolupráci, schôdzka k Varšavskej zmluve, schôdzka európskych komunistických strán k európskej bezpečnosti a pod. Spoločné rokovania o týchto a ďalších otázkach v príprave svetovej porady komunistických strán budú v praxi demonštrovať úsilie o prekonanie stavu, aký vznikol v dôsledku varšavskej schôdzky. *Tu pri rokovaní i týchto otázok v praxi preverili naše pozície.*

Tieto zásady by sme mohli vyjadriť v spoločnom komuniké.

Rozhodne by sme mali prijať také opatrenia, ktoré by situáciu ďalej nezhoršovali a ktoré by nám umožnili postupne vyjasňovať vzniknulé problémy. Musíme sa dívať viac kupredu, a to by malo byť podľa nášho názoru hlavné úsilie našej schôdzky. Inak by bolo ťažko vyjsť zo situácie, keď pléna ÚV *našich strán* majú rozdielne stanoviská v hodnotení našej situácie.

Navrhujeme konkrétne, aby sme sa dohodli na zastavení verejnej polemiky medzi oboma stranami o otázkach našich vzťahov a spolupráce v socialistickom spoločenstve, ktorú podnietila varšavská schôdzka. Mali by sme tiež zabezpečiť, aby výmena názorov v masových komunikačných prostriedkoch sa viedla s maximálnou zdržanlivosťou, vecne, slušne, bez vzájomného obviňovania sa.

To by nám umožnilo postupne a bez nervozity vyjasňovať vzniklé problémy.

Naša strana je tiež pripravená informovať vás na zásadách vzájomnosti priebežne o udalostiach u nás a o stanoviskách, ktoré k nim vedenie strany zaujíma. Vychádzame z toho, že podobné informácie môžu prispieť k oveľa presnejšiemu poznaniu situácie a ozajstných zámerov strany pri riešení jednotlivých otázok.

Toľko, súdruhovia, k niektorým našim úvahám, čo ďalej, a konkrétnym námetom. Naše stanoviská, ktoré sme vám tlmočili, sú v plnom súlade s mandátom, zvereným našej delegácii ústredným výborom strany.

Nebolo možné v tomto úvodnom slove vyčerpať a doložiť celú zložitosť nášho predjanuárového i pojanuárového, predmájového i pomájového vývoja a dať plnú informáciu o stave strany i krajiny i o ťažkostiach, ktoré vznikli varšavskou schôdzkou. Predpokladáme diskusiu, v ktorej sa môžeme k jednotlivým otázkam vrátiť.

Znova opakujem, že sme vedení maximálnou snahou riešiť vzniklú situáciu súdružsky, priateľsky a na prospech pozitívneho úsilia našej strany o upevnenie socialistického zriadenia a o obrodu našej socialistickej spoločnosti.

Ďakujem vám za pozornosť.